

agitátorait, ifjú tisztjeit neveli Nagy nevelői szerefet, az emberi magatartások mely lélektani ismerete találkozik éssze ezekben a tanulmányokban a politikus erős hitével és kemény akaratával.

A mai magyar nevelés sokat tanulhat Kalinin-kötetéből. S ezt a tanulságot magának Kalininnek a szavaival így fogalmazhatjuk meg: „Nem elégedhetünk meg a polgári társadalmi rend pusztá kritikájával. Ami a legfontosabb most — az a gyakorlati eredményekért való harc a politika, közgazdaság, kultúra, tudomány, művészet, stb. minden területén. Nyilvánvaló, hogy a kommunista nevelésnek is ebben az irányban kell haladnia.“ (80. old.)

KIRALY JÓZSEF

BISZTRAY—KERECSENYI: A MAGYAR PRÓZA KÖNYVE. (II.) (A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, 1948.)

A magyar irodalom jellegzetes prózaszövegei gyűjteményes kiadásának folytatásaként megjelent könyvben Bisztray Gyula a XIX. század magyar prózájáról igyekszik hű képet adni a bemutatott szemelvények alapján. A jelentős irodalomtörténeti vállalkozás I. kötetében Kerecsényi Dezső annakidején a régi magyar prózát szedte szemelvényekbe nagy hozzáértéssel és eléggé nem méltányolható filológus-lexikometességgel, míg a sorozat befejező, III. köteté, mely a magyar prózát foglalja magában, az év folyamán fog napvilágot látni.

Közhasználatra szánt, jelentékenyebb összefoglaló jellegű prózái gyűjteményt eddig nem ismerünk. Feltétlenül fontos volt tehát, hogy e nemes vállalkozás ne akadjon el az első lépés után — Kerecsényi Dezső nagyértékű compilációjával. Bisztray Gyula e kötetben Kazinczytól Arany Lászlóig bemutatja szépirodalmunk jelességeit, valamint kritika- és történetirodalmunkat, kiterjeszkedve a szónoki beszédre és általában az értekező prózára is. E tartalmi tagolódásnál felvetődik a kérdés: szerencsés volt-e vajjon a szépirodalom terhére (az áttekinthetőség egységét figyelembe véve) e bizonyos szempontból idegen terület bekapcsolása az antológiába? Ha kizárólag a széles olvasóközönség szempontjából vesszük figyelembe, talán joggal mondhatjuk, hogy nem. Ez esetben azonban felmerül az

antológiák soha ki nem számítható *alsó hibahatára*. Nehéz ugyanis eldönteni a laikus érdeklődő közönség és a beavató kutató felé egyformán kielégítő fontossági és célszerűségi szempont szerkesztési kérdését. Véleményünk szerint a *kellőnek* biztos ötvözetét kell nyújtani az antológia szerkesztőjének úgy, hogy a szakmabeli kutató felé a *műfajváltozatok szerepének* kihangsúlyozásával a próza (jelen esetben az új magyar próza) *kialakulása és fejlődése* a laikus közönség előtt is világos és érthető legyen. Végső fokon tehát nem a kor stílusbeli egysége, hanem dialektikája a végcél. Ilyen szempontból feltétlenül helyes volt Bisztray álláspontja, amikor a szórakoztató célú széppróza kifejtése mellett nem feledkezett meg Deák felirati javaslatáról, Horváth Mihály történeti prózájáról, Szász Károly kritikai esszéjéről és Salamon Ferenc irodalmi tanulmányairól. A műfajváltozatok látszólagos ziláltságát ugyanis közös nevezőre hozza ama körülmény, mely az írói igény kihangsúlyozására utal. E széles horizontú bemutatásnál legfeljebb csak a korabeli folyóiratokból vett passage-okat tartjuk feleslegesnek, melyek már a zsurnalisztika távolabbi területéhez tartoznak.

Külön értéke a kötetnek a huzamincoldalas bevezető, melyben Bisztray vázlatosan is pontos áttekintést ad a század irodalmának összefüggéseiről és történetének keresztmetszetéről. Ugyancsak itt sorolja fel a szerkesztés-technikai szempontokat is, melyek a kötet összeállításánál vezették. A testes könyv végéhez illesztett ú. n. *jegyzet-szótár* alfabetikus sorrendben magyarázza a szövegekben előforduló s a teljesebb megériést célzó neveket és szavakat.

Ezek után érdeklődéssel várjuk a sorozat utolsó kötetét, mely teljessé hivatott tenni prózairodalmunk nemes hagyományainak gyűjteményes bemutatását. (A könyvet egyébként kizárólag a Tudományos Akadémia könyvkiadóhivatala árúsítja, sajnos, kissé magas áron.)

KALOCSAI IMRE

FRANÇOIS RABELAIS: PANTAGRUEL. (Cserépalvi.)

A világirodalom egyik legérdekesebb s legvidámabb alkotását jelentette meg a kiadó e könyvvel. Rabelais, aki Balzac realizmusának nagy előfutárját jelenti a francia irodalomban, satirikus művé-

ben a basáskodó urak, a római klérus; a tudatlan tanítók és a hódító királyok rothadó világát ábrázolja és gúnyolja ki a józan ész és a szabadság nevében. Műve hű tükre annak a feudális világnak, mely akkor a sötétségbe és rabságba taszította az emberiséget századokon keresztül. A nagy francia író tanulságos és szellemesen kacagató történeteivel pontos képet nyújt a XVI. század társadalmi és szellemi mozgalmairól, melyek egyszerre tükrözik a gazdasági élet akkori jelenségeit. Hogy eddig nem jelent meg műve magyar nyelven, érthető. Nem azért, mert oly bátor nyíltszavúsággal beszél az élet dolgairól, hanem mert e történetek a klérus bűneit hordozzák magukban. Pontosabban: mert Rabelais antifeudális és antiklerikális volt! Míndazt, amit könyvében kigúnyol, egész közelről láthatta: személyes tapasztalatot nyert abból a világból, melynek bűneit, kicsapongásait, törvénytelenességét és mohóságát már akkor is igyekeztek elpalástolni. Csak természetes, hogy Rabelaisnak sem bocsátottak meg könyvéért. Őt is elérte volna Giordano Bruno máglyahalála, ha nem akadt volna néhány haladószellemű, magasállású barátja.

A kötet egyébként csak első két könyvét tartalmazza az eredetinek, a befejező két könyv a Gargantuával csak ezután kerül kiadásra. Ki kell emelnünk Faludy György nagy felkészültséget igénylő fordító munkáját, mely lehetővé tette a négyszázéves francia nyelvezetnek magyarra való átültetését és pedig teljes sikerrel. A fordító egyébként értékes Rabelais-élet és korrajzzal egészítette ki a könyvet. A kötet izléses, bibliofil-jellegű kiadásának dícséretes és áldozatos terhéért Cserépfalvi Imre vállalta.

Ami a könyv kiadását végsőleg — s ezt nagyon jól fogalmazta meg Faludy — „a népi demokrácia Magyarországa tette lehetővé, mely nemcsak a szatíra megjelenésének nyújtotta módját, de egyúttal azokkal a középkori intézményekkel és módszerekkel is felszámolt, melyek ellen Rabelais szatíráját szerzette.”

BALASSA TIBOR

TÖRÖK SOPHIE: SIRATÓ. (Versek.)

A „szentelt fájdalom” könyve, Török Sophie Sirató-ja, mely Babits Mihály születésének 65. évfordulójára jelent meg, amatőrfinomságú kiadásban

A költőnő panaszát tartalmazza a költő halála után. Egy egész kötetben keresztül egyetlen témát variál, igaz, hogy az évek és a kipattanó alkalmak változatain keresztül, mégis végig tartva ugyanazt a hangot; a győgyíthatatlan fájdalomét, melynek skálája a szenvedés és a beletörődés közt váltakozik, de szüntelen a gyász szolámát hangoztatva.

A világirodalom nagy siratói, Tennyson *In memoriam*-ja, Swinburne *Ave atque vale*-ja, Shelly *Adonais*a mellett, melyekben a költészet az átszellemülés soha nem látott birodalmát járják be az alkotók, — bizonyos emberi szürkeséggel hat Török Sophie monoton „parlando”-ja, ez a sokszor télova és asszonyosan egyszerű, talán kicsinyes gyász.

A kötet ott folytatja, ahol annakidején Török Sophie utolsó verseiben abbahagyta, annál a szabad versnél, amely valaha Kaffka Margit érzéseit is vitte, s amelynek kissé laza tartása olyan ott-honos volt a két háború közti irodalom talán legproblématisabb korszakában, amikor még nem bontakozott ki egy új klasszicizálásra való törekvés. Török Sophie számára ez a megnyilatkozásnak leglényegfőbb lehetősége: az egymás mellé sorakozó, köznapi elemekből és költői látomásokból összetett sorok, reflexiónak és élménynek majdnem beszédszerű közelsége, elbeszélészerű beszámolás a lélek apró történeteiről. Legjellemzőbb erre az attitűdre, — és általában Török Sophie egész lírájára — s most Babits Mihály siratása közben sem lesz hiúten hozzá, — hogy akkor is, mikor második személyt aposztrofál, a szüntelen önarcképüket festő művészekre emlékeztet. A világ egyetlen formában lehetséges az ilyen típus számára, még pedig a pontosan rögzített érzelmi portrén keresztül. Szinte képszerűen kerülnek ki tolla alól az egyes jelenetek, melyekben még mindig a régi Török Sophie ül, az „Asszony a karosszékben”, csak éppen az arcára van írva a végtelen gyász.

VAJDA ENDRE

FÜST MILÁN: VÉLETLEN TALÁLKOZÁSOK. (Dante.)

A magyar novella talán legmagasabb csúcsát jelentik Móricz Zsigmond és Gelléri Andor Endre művei mellett Füst Milán elbeszélései, melyek először most jelentek meg gyűjteményesen, s így csak